

Doğa Felsefesi Kavranmadan evre Koruma Bilinci Sağlanamaz

evresi Kirletilmiş evre Günü-3

Prof. Dr. İbrahim Ortaş, Çukurova Üniversitesi, iortas@cu.edu.tr ,

<https://www.facebook.com/iortas> , Tweeter İbrahim ORTAŞ @iortas

Özet:

Çoğunlukla insan faaliyetleri sonucu oluşmuş bulunan çevresi kirliliği bütün canlılığın yaşamını olumsuz etkilediği konusunda sanırım hemfikir olduğumuz bir konu. Sanayi devrimi ile başlayan teknoloji kullanımı yaşamı kolaylaştırdı, iletişim artırdı, dünya ve evren hakkındaki bilgimizi artırdı, sağlığını her şeyden önce iyileştirdi, nüfusumuz artı ve ömrümüzü de uzattı. Hepsi biz inşalar için çok önemli gelişmeler, ancak diğer canlıların büyük çoğunluğu bu sürede yaşam alanlarını kaybettikleri ve yok oldukları için kötü bir durum. İnsanlığı birkaç bin yıllık tarihi geçmişin son yıllarından insan aktivitelerinin artırması sonucu toplumlar ve insanlar birbirlerinden eğitim, gelir, sahip oldukları teknolojik ekipmanlar ve yaşam standartları yönünden ayrıştılar. Dünyanın teknolojik, ekonomik ve sosyal gelişmişliği de ciddi evre sorunları yaramaktadır.

Tamamı yaşamı sorgulayan ve hedef koyan planlama yapan bazı toplumların zeki insanları

tarafından sağlandı. Ancak işin tabiatı gereği teknolojinin çıktılarının önemli kısmı içinde yaşadığımız çevreyi olumsuz etkiledi. Çoğunlukla da teknolojiyi amacı dışında kendi küçük çıkarları için kullanan insanların anlayışları sonucu gerek bireysel veya yönetim organlarında olsunlar çevreye onarılması mümkün olmayan derecede zarar verdikleri ortadadır. Daha önce yazdığım iki yazıda insandan kaynaklanan sorunları anlatım. Önceki iki makalenin devamı olarak temelde doğanın öneminin anlaşılmasında ve felsefesinin kıvranılmamasının sonucu olarak çevre bilincinin oluşmadığı ortaya çıkmakta olduğunu işleyeceğim. Doğa felsefesi anlaşılmasında para ve iktidar ilişkileri maalesef insanı bencilliğe götürmekte olduğu bilinir. İçinde yaşadığımız ekosistemin sürdürülebilirliği ve yaşam kalitemiz çevre bilinci anlayışı ile ancak sağlanabilir. Ancak çoğumuzun gördüğü gibi insanda doğası gereği bilinç oluşumu kolay oluşmuyor. Bu bağlamda yaşadığımız korona virüs, iklim değişimleri ve ileride oluşacak birçok sorunların bir biriyle bağlantılı olarak yaşamımızı etkileyeceği konusunun üzerinde düşünüp karar vermemiz gerekiyor. İnsan olarak kendi ellerimizle yarattığımız sorunları yine insani yaklaşımla, birazda empati ve sorumluluk alarak çözmemiz gerekiyor. Yoksa çatısı yıkılacak dünyanın altında hep beraber kalırız.

İlgileneler için yazının geniş açılımı aşağıdadır.

Çevre Bilinci ve Para Bilinci Arasındaki Paradoks

İnsanın tarım yapmaya başlaması ile doğal çeşitlilik artık yerini tek çeşitliliğe yani mono kültüre bırakmıştır. Buğday ve diğer nişastalı bitkileri yetiştirmek için zamanla toprak daha yoğun işlenmeye ve günümüzde de daha fazla gübre kullanılmaya başlandı; nihayet bu yoğun girdi sonucu sular ve atmosfer kirlendi ve nihayet topraklar da kirlendi. Hızla büyüyen kentler, tropikal ormanların tahribatı, denizlerin ve ırmakların kirlenmesi, ozon tabakasının incilmesi, küresel ısınma ve asit yağmurları artık dünyanın giderek yaşanamaz bir duruma geldiğinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bir anonim söz "Ormanlar insanlardan önce vardı, fakat çöllere insanlardan sonra meydana gelmişlerdir". İnsanın kar hırsına dayalı yanlış

Doğa Felsefesi Kavranmadan Çevre Koruma Bilinci Sağlanamaz

Pof. Dr. İbrahim ORTAŞ tarafından yazıldı.

Salı, 09 Haziran 2020 14:16 -

toprak-bitki yönetimi maalesef toprakların % 20'i kadarı bozunuma uğramış, kalitesi düşük ve verimsizleşmişlerdir.

Dünyada gıda üretimi endüstrileşti ve gıdaların tadı tuzunun kaçtığı konusunda çokça eleştiriler yapılıyor. Alternatif olarak organik tarım, iyi tarım uygulamaları ile gıda üretimi yapılmaktadır. İnsan daha çok kar elde etmek için tavukların yumurtlama mekanizması ekseninde yapay ışıklandırma ile kandırılan tavukların ürettiği yumurtanın artık kalitesinin olmadığı ve yarardan çok zarar verdiği sıkça tartışılıyor.

Doğal çeşitlilik etkinsel çeşitlilik olup doğal dengenin sürekliliği için mutlaka gereklidir. Darwin'in karşı karşıya bulunan iki dağdaki bazı gagalı kuşların farklılığı iki farklı coğrafyadaki insanların da her yönüyle birbirinden farklı olmaları doğaldır. İki farklı bölgedeki insanın yaşamı algılayışları birbirinden farklı olduğu gibi doğadaki bitkilerin farklı topraktaki davranışları da farklı olmaktadır. Fakat küreselleşme olgusu bu anlamda doğal ve etkinsel çeşitliliği tehdit ederken tekdüze, donuk bir sistem önermektedir. En tipik örneği son yıllarda dünyayı kasıp kavuran kısırlaştırılmış tohumların bütün dünyada aynı şirketler tarafından aynı marka adı altında satılmasıdır.

Çok uluslu şirketlerin eline geçen gıda denetimi ve tohum kontrolü ciddi bir konu olarak tartışılıyor. Dünyanın tohumları monopoller tarafından tekelleştirildi. Bizlerde maalesef tohum yasasını uzun erimli olası risklerini anlamadan kuzu kuzu imza koyarak süreci kabul ettik. Toplum bunu bilmeye bilir ancak çok uluslu şirketlerin tekeline aldığı bazı bitkilerin terminatör tohumlarının yeniden üretilmemesi doğal olarak tohumda dışa bağımlılığı doğurmaktadır. Bence dünyanın geleceği açısından artık savaşların silahla yapılmasına gerek yok artık tohumu eline geçiren dünyayı daha rahat kontrol edecektir.

Çevreye En Çok İnsani Çıkar İlişkileri Zarar Vermektedir

Kıyıların betonlaştırılması, kalabalık kentlerin atık sularının yeterince arıtılmadan denizlere boşaltılması, ırmakların göllerin kirletilmesi, ormanların ranta kurban edilmesi insanın çıkar ilişkisi ve bilgisinin sonucu gerçekleşmektedir. Birçok ülkelerin anayasalarında yer alan çevre-orman ve toprak kullanımı ile ilgili yasaların yine ilgili yönetimler tarafından kamu yararı

Doğa Felsefesi Kavranmadan Çevre Koruma Bilinci Sağlanamaz

Pof. Dr. İbrahim ORTAŞ tarafından yazıldı.

Salı, 09 Haziran 2020 14:16 -

var diye işletilemez olmasının verdiği ciddi zararlar doğanın yaşam alanlarını daraltmaktadır. Ayrıca çevre koruma adı altında yapılan faaliyetler içinde iyi niyetle hazırlanması beklenen Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) raporlarının küçük çıkar ilişkilerine kurban edilmesi, siyasi beklentiler, nepotist manipülasyonlar ile hazırlanması ayrıca çevre adına etik sorunlar olarak doğaya insan eliyle zarar verilmekte olduğu sıkça şikâyet konusu olmaktadır.

Günümüzde başta batı ülkelerinde yaşanmaya başlayan para ve güç (iktidar) hastalığı ilişkisinin ne tür çevresel sorunlar yarattığı ortada. Yaşamı bütünlüklü anlayanlar için “para ve iktidar” her şey olmadığı yaşam biçimleri ve tüketimleri ile açıktır. Bir kez bu olgu anlaşılırsa ve para ve iktidarın her şey olmadığı kavranırsa insanlık daha rahat eder ler. B irbirleriyle çok daha iyi bir diyalog kurabilirler ve birbirlerini daha iyi anlarlar. Böylece karşılaştığı sorunları yargılamadan önce anlamaya çalışır. Hatta ekoloji felsefesi bakış açısı ile sorunların üstesinden gelebilir ler . Bugünkü dünyada yaşamın yasalarını anlayan ve anlamayan toplumların sahip olduğu yapı belirliyor. Bizde felsefenin sorgulayıcı tekniğini öğrencilerimize kavratarak sorunlarının üstesinden gelebiliriz.

İnsanlığın para ve iktidar hırsı çevre konusunda yarattığı tahribatın oluşturduğu iklim değişimleri insanlığı ve yaşamı hepimiz için zora sokmaktadır. İklim ve çevre konusunda da bilinçli olmamız için temel eğitim ve sorgulayıcılığı mutlaka benimsememiz gerekiyor. İklim değişimleri ve çevre sorunları, bireysel ve de toplumsal bazda bütünlüklü olarak ulus üstü bir yaklaşımla ele alınmalı. Çevre ve iklim değişimlerinin hepimize kısa sürede öğrettiği gerçek farklı coğrafyalardan, devletlerden, kültürlerden ve geçmişlerden geliyoruz ancak iklim değişimlerinin etkisi hepimizin yaşamını tehdit etmektedir.

Albert Schiweitzer’in dediği gibi “Aya ulaşma umutları içerisinde ayaklarının dibinde açan çiçekleri göremeyen insanlardır”. Düşünen insan, homo insapiens (düşünmeyen insan) diğer inşalar yerine de düşünmelidir. Bizim hedefimiz sadece onlara değil bugünün ve geleceğin kuşaklarına duygusal ekolojik akıllarını kullanmayı öğretmektir.

Çevre canlıların yaşamı boyunca ilişkilerini sürdürdüğü dış ortamdır. Ülkelerin ve kültürlerin sınırlarını insanlar çizebilir ancak oksijenin, karbondioksitin, yağmurun, fırtınanın ve börtü böceğin sınırı yoktur. Ha

Ha su ve toprak bu çevrenin fiziksel unsurlarını, hayvan, bitki ve mikroorganizmalar ise biyolojik unsurlarını teşkil etmektedir. Oluş(n)cak her hangi bir olumsuz etki ve bunun biyolojik unsurları hayat aktivitelerini olumsuz yönde etkilemeleri çevre unsuru ile ilişkilendirildiği için çevre kirliliği olarak adlandırılmaktadır. Olayın toprak-bitki-su ekseninde gelişmesi ve doğrudan insana yansıması ise insanlara besin maddeleri ve ham madde sağlamak amacı ile bitkisel ve hayvansal varlıkların biyolojik üretim yeteneklerini planlı ve yönlendirilmiş şekilde kullanımı ise tarım olarak tanımlanmaktadır.

Ekolojinin-doğanın kendi yasaları vardır. Bu yasalar insanı da kapsamaktadır. İnsanında bunları anlaması ve oluşan bilince göre yaşaması beklenir.

Tarım ilk üretim şeklidir ve gelişen teknolojik ve kimyasal etkilere rağmen, biyolojik olaylara ve doğa bütçesine bağlıdır.

Doğal olaylar ise yağış, sis, deprem gibi doğal biçimde ortaya çıkan, doğada yer alan olaylardır. Kendiliğinde var olan şeylerin bütünü ve bu bütünü düzenleyen yasaların toplamıdır. Bir başka ifade ile bir şeyin, dışarıdan gelen etkilere karşı gösterdiği tepkiyi belirleyen iç niteliği olarak belirlenir. Doğa olayları ile ilgilenen, doğayı yakından izleyen, (sanat veya şey) felsefi anlamda doğayı tutan kişilere de doğacı denir. **Doğa bilimi: ise canlı ve cansız doğayı konu eden bilim dalıdır.**□□

Biyosfer en büyük biyolojik birim olup yaşam için gerekli tüm sistemlerin bir bütün olarak değerlendirilmesini sağlar.

Biyosfer bütün etkileşimler sonucu belirli bir denge esasına göre işlediği için dünyanın herhangi bir noktasında meydana gelebilecek herhangi bir fiziksel ve biyolojik değişme bir başka bölgede etkisini gösterecektir.

□□ Yaklaşık 200 yıl önce yaşayan alman filozofu Goethe'nin diyalektik bakış açısı ileride olacak felaketlerin önceden görülmesi için son derece önemlidir. Ne diyor Goethe□ □ **Doğada hiçbir şey tek başına ve yalnız değildir. Doğada her şey; önündeki, ardındaki, üstündeki, altındaki, sağındaki, solundaki şeylerle bağlantılıdır**

' diyor. Son derece öğretici ve ders almamız gereken ve yaşamımız boyunca her olaya böyle bakmamız gerektiğinin en güzel örneği. Bu öğretiyi dikkate alırsak zan ederim ki bir taraftan gelişmemiz için gerekli enerji kaynağını buluruz diğer taraftan da doğamızı ve sağlığımızı korumuş oluruz. Geleceği görmek için geçmişin tecrübelerinden faydalanmak ve ileriye yönelik projeksiyonlar çizmek zorundayız.

Bu durum Kızılderili reis Seattle'in, 1854'te, kendisinden toprak satın almak isteyen ABD Cumhurbaşkanı'na yazdığı mektupta görülmektedir. Söz konusu mektupta toprağın insana değil, insanın toprağa ait olduğu güçlü bir şekilde vurgulanmaktadır. Tabii beyaz adam toprağın ve suyun kıymetini alınır ve satılır meta olarak gördüğü için sonunda her türlü yöntemle gerek yerlileri öldürerek ve gerekse esir alarak baş etmiştir.

'Şu gerçeği iyi biliyorum. Toprak insana değil, insan toprağa aittir. Ve bu dünyadaki her şey: bir ailenin bireylerini birbirine bağlayan kan gibi ortaktır ve birbirine bağlıdır. Bu nedenle de: *dünyanın başına gelen her felaket, insanoğlunun da başına gelmiş demektir.*

Dünyaya gelen her bireyin bireysel ve toplumsal sorumlulukları vardır. Toplumsal sorumluluklar, aileden başlayarak yaşamın bütün alanlarında ulusal ve küresel sorumluluklara kadar gider; gitmelidir. **Birinci ve en temel sorumluluklar, bireysel ve toplumsal yarar ve haklar tarafından belirlenmelidir. Her yurttaşın kendisi ile birlikte**

diğer canlıların yaşam haklarına da saygı göstermesi beklenir. Her canlı için yaşamın anlamı kendine verilen biyolojik yaşam süresince yaşamaktır. Bireysel sorumluluklarımızı iyi anlayabilmek için insanın kendini tanıması gerekir.

İnsan kendini ancak kendini saran gerçekleri bilerek ve öğrenerek tanıyabilir.

Yaşamın anlamı ve amacı sadece yaşamak olmalıdır

. Yaşamın anlamını bilmek içinde ölüm bilincine erişmek gerekir.

Seneca " Ey yaşam, senin bunca değerli oluşun ölüm sayesinde". Henry Fielding ise Felsefenin büyük amacı insana ölmeyi öğretmektir". Montaigne ise "Sizin bu tadını çıkardığınız varlıkta yaşam kadar ölümün de yeri vardır.

Ölüm gerçeğini bilen insanlarda mülk edinme, para kazanma isteği ve bunun için doğal kaynakları ve kendinden başka canları sömürmek isteği yavaşlar ve kaybolur sanıyorum.

Horatius, ev, mal mülk, yığınla tunç ve altın, vücudunda ya da ruhunda dert olan adamın yarasına hiç ilaç olmaz. Bütün bu anlamlı ifadeler yaşamı bütünlüklü olarak doğanın bir parçası olarak anlayarak yaşamı sürdürülebilir kılmaktır.

Felsefe, yaşamın anlamını ve nedenini sorgulayan tüm bilimlerin anasıdır. Felsefenin bir ikinci anlamı da 'Yaşam Felsefesinde yatar. **Yaşam felsefelerinde ölüm gerçeğini bulandırmayan insanlar kendilerini tanımıyor oldukları gibi dünya üzerindeki diğer yaşamları ve ölümleri de tanımıyor ve onların haklarına saygısızlık ediyorlardır.**

Şu anda en ciddi sorun ülkemizin genel bir planını ve projesi yok. Türkiye arazi varlığının genel sınıflandırması tam bilinmiyor. Yerleşkelerin bulunduğu alanların jeolojik ve arazi kullanım

planı bulunmamaktadır. Planlı gelişme ancak planlı yaşayan yetişkin eğitilmiş toplumlarda mümkün görülmektedir.

Çevrenin ve Bilimin Sorunu Felsefi Tartışma İle Aşılabilir

Felsefe doğası gereği irdeler, analiz eder, soru sorar, cevap arar. Felsefe hiç bir zaman çok önce belirlenmiş ve değişmez olduğu belirtilen görüşleri savunmaz. Felsefe devingenliği ve doğal çelişkinin içinden çıkan bilgiye bakar.

Çevre ve iklim değişimleri konusunda felsefenin söyleyeceği çok şey var. İnsanın doğa ile olan ilişkisi bugün tartışmaya açık ve insanın geçmişte yaratıkları ile ciddi anlamda sorgulanması gerekiyor.

İnsan sorgulayan bir canlı olarak kendisini, çevresini ve nerden gelip nereye gittiğini arayan yapısı ile kafası sürekli binlerce soru ve tartışmayla meşguldür. Bu bağlamda çoğu zaman bunca sorunun altında yaşam zor gelebilir. Ancak diğer taraftan sorgulamadan yaşamı olduğu gibi kabullenmek daha kolaycı gelebilir. Prof. Dr. Ulu Nutku “İnsan doğadan malzeme edinir, fakat bunu yapmakla öyle böbürlenir ki, kendisini doğanın efendisi sayar” diyor.

Çevre ve iklim değişimi sorunları, bireysel ve de toplumsal bazda doğadan yana anlayışlar ile ele alınmalı. Soruna ve çözüme 1854 yılında ABD başkanı Frenklin Pierce mektup yazan Squamish kabilesinin reisi kırmızı derili Reis Seattle “doğa insana ait değil, insanın doğaya aittir” yaklaşımı ile aşılr. İnsan doğaya hâkim oldukça yapısını bozdu ve bugün çok daha şiddetli çevresel sorunlar ile karşı karşıya kaldı.

Ancak bilim ve felsefe bu sorunun da felsefe ile çözülebileceğini biliyor ve tartışıyor. Felsefe temelde yol göstericimiz içimizdeki ses olacaktır. Eflatun “erdem ve mutluluğun felsefi bilgiyle gerçekleşeceğine işaret etmişti”. Bütün yaşadığımız sosyal ve çevresel sorunlar ve bu konulardaki bilimsel uğraşlar ancak özgür ortamda tartışılarak aşılabılır. Varoluşumuzun temel sorularını irdelleyen felsefe aynı zamanda kişiye kazandırdığı kritik düşünme ile bireyin

özgürleşmesini de sağlamaktadır.

Burada ki mesaj net ve açık, yeryüzünün ortak malın bir hissedarı olarak birbirimizi motive ederek, biz bilinci ile karşılıklı saygı çerçevesinde bulunduğumuz coğrafyada yaşama şansı bulmak mümkün. Buda biz bilinci ile işe sarılan önce doğanın yasalarını bütünlüklü kavramış vasıflı kişil(ik)erle mümkün. Bazı dönemlerde bazı ulusların barış ve huzur içerisinde yaşadıkları bilinir. Tabii buradaki Platonun dünyayı felsefe bilen yöneticiler ve liderin yönetmesi ile olaylara bakış açısından geliyor olması gerekir. Fakat tam tersi hareket eden korku salan, ben ne dediysem doğrudur, ben yaptım bitti, ben padişahım diğerleri kul mantığının hâkim olduğu durumlarda ise iç çatışmaların olduğu ve verimsizliğin arttığı doğanın ve çevrenin para ve iktidar hırsına yenik düştüğü durumlar yaşanmaktadır.

İnsanın insan olma sürecinden bugüne kadar getirdiği birikimi içerisinde paylaşımsız, benmerkezciliğin faturası maalesef olağan üstü güzellikleri bazen bir anda yok etmektedir. Artan seller, doğanın tahribi, ozon tabakasının delinmesi sonucu oluşan çevresel etkilerin hepsinin altında ben merkezli yönetimlerin büyük etkisi ön plana çıkmaktadır.

Tüm güzellikleri bünyesinde barındıran, dört mevsimiyle, farklı renkten ve kültürüyle eşsiz bir konumda olan dünyamızı gelecek nesillere daha paylaşılr bir miras olarak bırakmak; üzerinde mutlu insanların yaşadığı barış, huzur, güven, refah içinde bir dünyada yaşamak istiyorsak, gelin hep birlikte biraz kendi bencilliğimizi bırakarak biz bilinci ile derinlemesine düşünelim ve yerkürede bütün canlılara şans verelim. Son birkaç günde “Yeni Normalleşme Surecinde” dışarıya çıkmaya çoğumuz hasrettik. Ancak sanki hiç üç ay içeride kalmamışız gibi kısa sürede yeniden eskisi gibi korumasız dışarı çıkmamı piknik yerlerindeki çöplerimizin ortama gelişi güzel atılmış olması, diğer çevreyi ve sağlığımızı ilgilendiren birçok konuda maalesef çok iyi bir sınav vermedik. Bilincin her şeyden önde geldiğini bir kez daha görmüş olduk. Bize yakışır şekilde içinde yaşadığımız çevreyi koruyalım ki nefes alalım.

5 Haziran 2020 Adana, İbrahim Ortaş Korona Günlüğü

Doğa Felsefesi Kavranmadan evre Koruma Bilinci Sağlanamaz

Pof. Dr. İbrahim ORTAŞ tarafından yazıldı.
Salı, 09 Haziran 2020 14:16 -
